

495. Jézus szereti az Ő zsidó népét is

Imádkozzuk a 81. számú éneket:

*Én nemzetem, zsidó népem, te ellened, mit vétettem?
Tőled halált mért szenvedtem? Immár felelj meg énnekem!*

*Én tégedet Egyiptomból kihoztalak nagy rabságból;
Te engemet szép hazámból kivétel a szent városból.*

I. A nem keresztény vallásokról szóló zsinati nyilatkozat kiemelt módon foglalkozik az ószövetségi vallás népével

A nyilatkozat 1/3-át teszi ki ez a tanítás. Ez a terjedelem részben annak a következménye, hogy **ez volt** a nyilatkozat **eredeti magja**. Vagyis először a zsinati atyák számára a szkéma, a fogalmazvány csak az ószövetségi választott néppel foglalkozott. Azután a zsinat folyamán alakult ki a hozzászólásokból, hogy ne csak a zsidó néppel, hanem a többi nem-keresztény vallással is foglalkozzanak. De ezt a többlet-terjedelmet azok a különleges kötelékek is indokolják, amely a zsidó nép és Krisztus, és ennek folytán az Egyház között fennállnak. Indokolja továbbá az a tény, hogy a századok során éppen ezen a területen keletkeztek a legfájdalmasabb félreértések és előítéletek, amelyek a különböző vallások között valaha is felmerültek. A nyilatkozat „megemlékezik arról a kötelékről, amely **szellemileg összekapcsolja az Újszövetség népét Ábrahám nemzetségével.**” (Eddig az idézet.)

Az Ószövetség vallása ugyanis nem más, mint előkészítés az Újszövetségre. De itt sokkal többről is van szó. **Az Egyház gyökerei is ebbe a népbe nyúlnak le,** amennyiben Feje Krisztus Jézus, a Boldogságos Szűz Mária, az apostolok, az evangélium első hirdetői mindnyájan ennek a népnek a soraiból kerültek ki.

Az elmélkedő lélek itt megáll, mint ahogyan mindent Isten tekintetével próbál szemlélni, úgy **ezt a kérdést is, ezt a népet is Isten szemével kell néznünk!** Szent Pál mondja: *Isten nem bánja meg a kegyelmi adományait* (Róm 11, 29). Igaz, hogy **Jézus Krisztusban új és örök szövetséget kötött immár nemcsak egy választott néppel, Ábrahám utódjaival, hanem a világ minden nemzetével.** Az utolsó vacsorán **ontotta Jézus a véréit elővételezéséppen,** amelyet azután **a keresztfán valóságosan is az új és örök szövetség megkötésének jelzésére.**

Szent Pál is tanítja azt: **Az Ószövetség mintegy kézen vezető pedagógusunk volt az Újszövetségre** (vö. Zsid 8, 8-10). Megtanított arra, hogyan kell Krisztust fogadnunk, akiben **az ószövetségi jóvendölések beteljesedtek.** Ezért azután a Krisztustól alapított Egyház **szívesen olvassa az Ószövetség könyveit,** persze leginkább kiválogatva azokat a részeket, amelyek Jézus hivatására vonatkoznak.

Amikor *Jézus az emmauszi úton a tanítványoknak magyarázta az Írásokat, amelyek Róla szólnak,* akkor egyértelműen az ószövetségi szövegeit állította a tanítványok szeme, illetve szíve elé. Amikor Lukács megjegyzi: *„A tanítványoknak lángolt a szívük, amikor Jézus kifejtette nekik az Írásokat”* (vö. Lk 24, 13. 27. 32), akkor ebből egy eligazító tanítást kapunk: **Az Ószövetség olvasása is segíti szívünk szeretetének a növekedését. Örvendoznünk kell,** valahányszor látjuk az ószövetségi jóvendölés beteljesedését Jézusban! Ez megerősít minket a Názáreti Jézus Krisztusban, tehát a felkent Megváltóba vetett hitünkben. **Minél jobban megismerjük Jézust, annál jobban tudunk Neki örülni!**

Talán most nem részleteznénk az ószövetségi jövendöléseket, amelyek Krisztusban teljesebben be, hiszen a szentmise olvasmányai közül nagyon sokban tanítást kapunk erről. De a szívünk örömet általánosságban mégis csak érdemes felindítanunk: „Uram, Jézus, de jó, hogy Te vagy a megígért Messiás, Akiről Isten már a paradicsomkertben beszélt: *Az asszony ivadéka* legyőzi a gonoszság minden támadásait (vö. Ter 3, 15). Ez a **proto-evangélium**, az első evangélium, örömhír, hogy lesz majd olyan, Aki le tudja győzni ezt a kitaláltóságot, amit Ádám meg Éva, meg az utódai elszenvednek *kiűzetvén a paradicsomkertből* (vö. Ter 3, 23). Ez a második Ádám, ez a mindhaláláig engedelmes **Krisztus visszaszerzi nekünk az istengyermekség kegyelmét!**

Erről a Megváltóról, erről az egész világ örömeiről beszélt Isten, amikor Ábrahám megígérte: *Nagy lesz a te utódod, és Benne nyer áldást a föld minden nemzetsége!* (Zsolt 71, 17). Nemcsak a te testi ivadékaid nemzetsége, az ószövetségi választott nép, hanem **minden nemzetség**. Ugyanezt az ígéretet megerősítette Izsáknak, Jákobnak, Dávidnak, Salomonnak. A próféták ezt hirdették. Izajás is ezért beszélt *a szűzről, Akinek a Fia neve Emmánuel* (Iz 7, 14). Ezért beszélt Isten szenvedő szolgájáról, Akinek mindhaláláig való engedelmissége *szerezte meg nekünk a bűnök sebéből való gyógyulást* (Iz 53, 5), Aki életre keltett bennünket is.

Az elmélkedő lélek tehát Isten gondolataival akar betöltekezni, mit gondolt el Isten nemcsak az ószövetségi választott népről, hanem minden teremtményéről is. **Krisztusban nyerünk áldást! Ez örömmel hangolhatja a szívünket.**

Az elmélkedő lélek áhítattal szemléli a Názáreti Máriát, a zsidó nép leányát, aki mindenben igent mondott Istennek (vö. Lk 1, 38). Mintegy második Éva, aki helyre-tette az első Éva engedetlenségét. Ezért olyan fontos számunkra Mária, a Boldogságos, a Megváltó édesanyja.

Ha az apostolok boldog karára tekintünk, akkor is az ószövetségi választott nép tagjaiból származó zsidó férfiakat szeretjük. Hallgatunk rájuk, akiket Jézus tekintetre méltatott, kiválasztott, és az Ő követésére meghívott, az Ő életének és tanításának a hirdetésével megbízott, akiket arra méltatott, hogy részük legyen Krisztus sorsából: *Vele együtt lenni a szenvedésben*, de a feltámadásban is! (Vö. Róm 8, 17).

Nyilván, hogy **az evangéliumot első sorban a zsidó nép fiainak hirdették**, hiszen pünkösd ünnepére is leginkább azok zárandokoltak föl Jeruzsálembe a különböző országokból, akik a diaszpórában, a szétszóratásban éltek, de ott is tartották a zsidó vallást, amely értelmében ők felzarándokoltak nemcsak húsvétra, hanem pünkösd ünnepére is Jeruzsálembe. Viszont **már az első apostolok is elfogadták a nem zsidó népből származó tanítványokat is**. Igaz, hogy ennek a témának kifutási ideje volt. Voltak azok a zsidóságból származó első keresztények, akik azt mondták: „Mindenkinek, aki Krisztus hitére tér, meg kell keresztelkednie, körül kell metélkednie, és ezzel vállalni az ószövetségi törvény minden parancsát, amelynek a megtartása Péter apostol szava szerint nem volt könnyű. Péter meg az apostoli zsinat tagjai mondták ki a Szentlélek indítására: ***Ne rakjunk olyan terhet a nem zsidó vallásból megtért emberek lelkére, amelyet mi magunk sem, vagy alig bírtunk elviselni!*** (vö. ApCsel 15, 28).

Ha Isten szemével szemléljük a történelmet, akkor az ősegyház életében Isten gyermekének a szabadságát is észre kell vennünk! **Isten olyan belső tágas világot nyit a megkeresztelt számára, amelyet az Ószövetségi törvény nem tud adni!** Ennek mi örülhetünk. Amikor tehát az Ószövetség népét nézzük most a zsinati nyilatkozat fényénél, akkor **fakadjon fel a szívünkben az öröm is**, hogy minket Jézus meghívott az Ő Egyházába Isten gyermekeinek a szabadságára!

A nem keresztény vallásokról szóló zsinati nyilatkozat a 4. pontban egy olyan szakaszt állít elénk, amely első látásra azt a benyomást kelthetné, mint hogyha vádemelés lenne Ábrahám

ama vérszerinti leszármazottjai ellen, akik nem hittek Jézusban, és így ez a szakasz mintha ellensúlyozni kívánná a megelőző dicsérő szavakat. De nem ez a helyzet. Aki figyelmesen olvassa a szöveget, felismeri, hogy itt az elmondottak ugrópontja a 2. részben található. Ez a 2. rész ugyanis megmagyarázza, hogy az első részben felemlített negatív tények ellenére mennyire kedves maradt ez a nép Isten előtt. **Egy napon** – amelyet egyedül Isten ismer – **ez a nép is elfoglalja majd a helyét a Krisztusban hívők körében!**

A pozitív tanítás mellett kifejezésre juttatja a zsinat: **mi a közös a zsidó nép és az Egyház között?** A testvéri **párbeszédet ajánlja** gyakorlati megoldásnak. Azonban a testvéri dialógusnak van egy súlyos akadálya. Tudniillik azon elméletekről van szó, amelyek a zsidó nép szerepét boncolják Krisztus halálával kapcsolatban. Mint ismeretes, zsidó részről a nyilatkozat ezen részét várták legjobban a zsinat előtt. A zsinat pedig kifejezetten tanítja, idézem: „Kétségtelen, hogy a zsidó hatóságok és párhívei Krisztus halálát követelték, mégsem lehet kivétel nélkül minden akkori zsidónak, vagy a mai zsidóságnak rovására írni azt, amit Ővele kínszenvedésekor műveltek.” Sajnos ismert a történelemből az a fanatikus túlbuzgóság, amellyel zsidó testvéreinket üldözték a fiatalabb testvéreik, tehát Jézus követői közül néhányan. És a kortársaikkal akarták elszámoltatni Krisztus perét, halálraítéltségét. A zsinat világosan tanítja, hogy ez a felfogás tarthatatlan: nem keresztény felfogás.

A zsinat eme pozitív megnyilatkozása mellett **kifejezésre juttatja a sajnálkozását is az antiszemita megnyilatkozások miatt**, bármikor és bárhol történtek is. Az Egyház azonban nem elégszik meg azzal, hogy csak sajnálkozzék. A kölcsönös vádak fölé emelkedve a szóban-forgó kérdések egészét áttekintő szemléletet tesz magáévá. E szemlélet magasságából figyelmezteti az Egyház mindazokat, akik úgy tekintenek a Golgotára, mint valami jóvátehetetlen tragédiára, és önmagukat teljesen ártatlannak tartva a feltételezett szerencsétlen bűnösökre akarnak követ dobni. Idézem: „*Krisztus önként vállalta a szenvedését, és halálát az összes ember bűneiért, hogy mindnyájan üdvözüljenek* (vö. 1 Kor 15, 3; vö. Gal 1, 4; vö. ApCsel 15, 11;). Ezért az Egyház úgy beszél Krisztus keresztyéről, mint Isten egyetemes szeretetének jeléről, és minden kegyelem forrásáról.” (Eddig az idézet a 4. pontból).

Tehát Krisztus kínszenvedése és kereszthalála nem csupán egy politikai döntés Pilátus részéről. Nem népharag, amelyet az akkori vezetők szítottak, mert Jézusról úgy tartották, hogy káromkodott, hiszen Isten Fiának nevezte magát, és a mózesi törvény szerint ezért halálra kellett Őt ítélni. Itt sokkal inkább Isten megváltói tervének megvalósulásáról van szó. *Krisztus* – ahogyan a Zsidókhoz írt levél mondja: *Önként lépett a világba, hogy az ószövetségi áldozatok, a bikák és a borjak áldozata helyett saját testét-vérét, engedelmisségét áldozza fel a bűnök eltörlésére* (vö. Zsid 9, 11-12?).

Krisztus tehát minden nép minden bűnét el akarta törölni az egyetlen kereszt-áldozattal! Ez egy nagy vigasztalás számunkra. Mert a kereszten mindhalálig engedelmes Krisztus eltörölte azon emberek bűnét is, akik előtte éltek, a kortársaik bűnét is, meg az utánuk jövő generációk bűnét is, **ha azok kérik a bűn megbocsátását**, ha azok ki akarják javítani az engedetlenség bűnét az Istennek való engedelmisséggel. Nyilván hogy mindegyik korszak számára felajánlott lehetőség szerint kellett, hogy bűnbánatot tartson. Amíg Jézus a feltámadás estéjén nem rendelte el a bűnbocsánat szentségét, az előtte élő emberek számára nem a gyónás volt a bűn megbocsátásának az útja. Vagy azok, akik nem ismerik Krisztusnak ezt a rendelkezéseit, hogy akik megvallják az apostoloknak vagy utódaiknak a bűneiket, azok bocsánatot nyernek; azok számára az Úr a bűnök megbocsátásának módját az egyéni bűnbánat felindításában szabta meg, amelyben benne van a bünt elkövető ember döntése is, hogy sajnálom, ha ezek az események megtörténtek az én életemben, sajnálom, hogyha olyat tettem, ami Isten

akarataival ellentétes lenne, és ki akarom javítani azt. Tehát ezt a tanítást mindegyik korszak a maga számára kell, hogy tudatosítsa. Éppen így a Krisztus után élő emberek – akik még nem ismerték meg ezt az irgalmas isteni szeretetet a bűnbocsánat szentségében – elnyerhetik bűneik bocsánatát. Mert ahogyan a zsinat mondja: **Krisztus keresztje Isten egyetemes szeretetének a jele, és minden kegyelem forrása.**

A megbocsátás, a bűntől való megtisztulás, az Istenhez való visszatérés, és Isten szeretetébe való belekapcsolódás az ajándék Isten részéről, amelyet Ő minden ember számára felajánl. Tehát **nem lehet kiemelni Jézus kortársai közül egyeseket, vagy magát az egész népet**, hogy azzal vádolja valaki is őket: **ti vagytok Krisztus gyilkosai.** Krisztus minden bűn megbocsátására halt meg a kereszten.

Itt megállhat az elmélkedő lélek, **az én bűneim is okai Krisztus keresztáldozatának**, számomra is ott szerezte meg az Úr bűneim megbocsátásának kegyelmét. Tekintsünk fel erre a keresztre feszített Jézusra, és **teljék meg a szívünk nemcsak fájdalommal, részvétellel, hanem mindezek mellett köszönettel, hálával:** „De jó Uram, hogy megváltottál! De jó, hogy a bűn fájdalmas bánata helyébe a bűnök megbocsátásának örömét hoztad!” Akkor **teljék meg a szívünk örömmel!**

A megtisztult lélek öröme azonban nem csupán ránk vonatkozik. Nem lehet ezt kisajátítani egyéni boldogságra, mert mi emberek **Krisztusban mindnyájan összetartozunk. Az Ő titokzatos testének a tagjai vagyunk** (vö. Ef 21, 19); a megkeresztelt emberek **tudatosan** is, a még meg nem keresztelt emberek pedig **reménységben.**

Engedjük eluralkodni a szívünkben az örömet! Jézus megjövendölte: ***A Szentlélek, Akit majd elküld nekünk az Atyától, eszünkbe juttat mindent, amit Ő mondott*** (Jn 14, 26). A szívünkbe juttatja azt **az örömet is**, amelyet a feltámadt Jézus akar nekünk ajándékozni. Minden embernek, akiket megváltott. Ezért azután az örvendezés, mint alaptónus járja át azt a tekintetünket, amellyel lelkünkben a szentháromságos Isten magasságából szemléljük ezt a földi életet. Embertestvéreink üdvösségét, amelyet a szentháromságos egy Isten munkál, noha időbe telik ennek a kibontakozása. Mint ahogyan a gyermek élete is időt igényel a kibontakozásra a megfogadás után. Nem elég csak 9 hónap után megszületnie, hanem **az egész földi élet állandó bontakozás, állandó fejlődés, hogy alkalmasak lehessünk Isten szentháromságos örök, mennyei boldogságába beleszületni.**

Elmélkedésünk második részében tegyük fel a kérdést:

II. Mit jelent a nyilatkozat elveinek gyakorlati megvalósítása az Egyház számára?

Semmiképpen sem jelenti az evangélium terjesztésére kapott krisztusi küldetés megtagadását, elutasítását, vagy elhomályosítását, mondván: „Akkor nem kell törekednünk az evangélium hirdetésére, nem kellene a missziók, mert úgyis minden ember üdvözülni.”

Nem szabad elfelejtenünk, hogy éppen **ez a nyilatkozat** nyit új távlatokat ennek a missziós küldetésnek a végrehajtásához, hiszen **új módon javasolja Krisztus szeretetének gyakorlását minden embernek**, mégpedig mindenkinek a maga konkrét vallási helyzetében. Így **a nem keresztények számára is megfoghatóvá teszi Isten szeretetét, ami Krisztusban és az Egyházban jut kifejezésre.**

Tehát azok a vallásos emberek, akik hisznek Istenben, de még nem ismerik Krisztust, következésképpen nem hisznek Krisztusban, mint Isten Fiában – ezért is mondjuk őket nem keresztényeknek – **szükséges megtapasztalniuk Isten szeretetét!** Ehhez pedig kell **a hithirdető**, aki részben a **szavával**, de még inkább **példájával**, és leginkább **a szentségek kiszolgáltatásával**

kézzelfoghatóvá teszi a még nem keresztények számára Isten szeretetét, amely Krisztus Jézusban jelent meg. Vagyis Krisztusban, a Messiásban, Jézusban, a Messiásban jelent meg.

A misszió feladata, hogy elvezesse az embereket annak megismerésére és elvállalására, hogy a Názáreti Jézus Személyében valósultak meg azok az ígéret, jövendölések, amelyeket a kinyilatkoztatást adó Isten adott, hogy milyen lesz az Ő Felkentje, az Ő Krisztusa, hogy benne az ember nemcsak teremtő Urának szólíthatja Istent, hanem Atyjának is (vö. Mt 6, 9). Következésképpen pedig mi mindnyájan *Isten gyermekei vagyunk!* (Róm 8, 16). Erre kaptunk meghívást. Azért kell a keresztség, hogy az Istengyermekség ajándékát el is nyerjük.

Amikor tehát az Egyház Krisztus szeretetét gyakorolja, kézzelfoghatóvá teszi az emberek számára, akkor nem kétséges, hogy **a szeretet ilyen gyakorlása készíti elő a leghatékonyabban az Úr útját, hogy az emberek képessé váljanak az evangélium befogadására**. Könnyű előrelátni, milyen fontos következményei lesznek ennek a szeretet-gyakorlásnak a missziós munkában. Nem véletlen, hogy a missziókról szóló zsinati dekrétum is részletesen foglalkozik a dialógus szerepével a missziós tevékenységben. Ezzel mintegy részletezi, hogy az Egyház miképpen tudja megvalósítani a nem keresztény vallásokkal kapcsolatos feladatát. Természetesen **nemcsak beszélni kell a szeretetről, hanem azt meg is kell valósítani!**

Most tegyük fel azt a kérdést is:

III. Mit jelent a nyilatkozat elveinek a gyakorlatba való átültetése az emberiség számára?

Előbb azt vettük, hogy az Egyház számára mit jelent. Azt jelenti: **Az emberiség fokozatosan 100 meg 100 milliónyi olyan emberrel gazdagodik**, aki azon igyekszik, hogy további 100 - 100 millió az övétől eltérő hitű embert tiszteljen és szeressen elsősorban vallásos hitük miatt. Tehát az emberfejekben és az emberszívekben átalakulásnak kell kibontakoznia!

A még másként gondolkodó, vagy **Istent más módon tisztelő embereket is szeretnünk kell** éppen azért, mert ők is megvallják Istent, Aki az életükben a legnagyobb Úr! Gondoljuk csak meg, milyen mélyreható szellemi találkozás jön így létre 100 és 100 millió ember között a számukra legbecsesebb és legszentebb területen! Ez a találkozás, amely eleinte természetéből kifolyólag külső megnyilatkozásokra törekszik majd, a szellemi kincsek kölcsönös kicserélődésében, a feladatok teljesítésében és a közös érdekek védelmében, és ezek folytán a szellemi élet igazi közösségében nyilvánul meg.

– Megismerni tehát egymás értékeit!
– Értékelni mások erőfeszítéseit a feladataik megvalósításában!
– Együttműködni a nem keresztény vallásos emberekkel a spirituális érdekek megbecsülésére azt eredményezi, hogy **közösséget találunk egymással. Az Istenben való közös hit fűz egybe minket!**

– Amikor az ateizmus ideológiája olyan erősen „vörös felhővel” öntötte le a világot,
– amikor ez az ideológia hivatalosan megdőlt ugyan, de **a fejekben továbbra is ott motoszkál az Isten nélkül élt élet vágya**,
– amikor azt tapasztaljuk, hogy **a nyílt istentagadás helyébe a matéria igénylése lép**, hogy Isten nem fontos, még ha létezik is, de az a fontos, amit az ember magáévá tud tenni; akkor mindezekkel szemben milyen **fontos** magatartás: **Istent értékelni, Istent legfontosabbnak tartani az életünk folyamán! Ez az Istent igénylő magatartás nagyszerű hozzájárulás lesz az emberi család egységének megteremtéséhez.**

- Felismerjük egymásról, hogy mindnyájan Isten teremtményei vagyunk.
- Felismerjük, hogy egy ugyanazon Istent imádjuk, Neki akarunk szolgálni, az Ő tetszésére akarunk élni, és a földi élet befejezte után pedig az Ő jutalmát akarjuk elnyerni!

A zsinat nyilatkozata tehát a nem-keresztény vallásokkal kapcsolatban ezt **az egységet akarja szolgálni. Erre az egységre ugyanis az emberek jobban vágyódnak a korunkban, mint eddig valaha is!**

A hírközlő eszközök szerepe azt is eredményezi, hogy ez a nagyvilág mintegy összezsugorodott, és nem kell hónapokat várni, míg egy-egy esemény a másik kontinensről a hírvivők által elérkezik hozzánk. Szinte **ugyanabban a percben értesülhetünk embertestvéreink tragédiáiról**, vagy azért ha néha-néha a hírközlés az örömet is közvetíti, akkor **örömeiről is.**

Ez a nagyszerű lehetőség, hogy szinte egy tekintetből átlátjuk az egész földgolyó eseményeit, még inkább Istenre irányítsa az elmélkedő lélek figyelmét!

1. **Isten** is egyrészt a **létevel** körülvesz mindenkit,
2. másrészt az **ismeretével**, mert reánk tekint, és
3. harmadszor pedig a **szeretetével átölel mindnyájunkat**, akiket a létben tart, akiket ismer.

Ha tudunk örülni a napsütésnek, ha tudunk arra gondolni: *a nap* – ahogyan Jézus mondja: *– ráragyog jókra és gonoszokra egyaránt* (Mt 5, 45), akkor gondoljunk arra is, hogy **Isten szeretete ráragyog minden emberre!** Mindnyájan ott vagyunk Isten szerető tekintetének sugárzásában, ahogyan Szent Pál apostol mondja: *Krisztusban már nem számít, hogy valaki zsidó vagy pogány származású, rabszolga vagy szabad ember, hanem csak a Krisztusban újjászületett új teremtmény számít* (vö. Gal 3, 28). A családban is a gyerekek nem egyszerre születnek. Amikor megszületik az első gyermek, utána a szülők beszélnek: majd a második, meg a következő is meg fog születni. Amikor az elsőszülött felnő, és még nincs kis testvérkéje, akkor ostromolja a szüleit: „Én is szeretnék testvért!” **A szülők gondolatában már megvan az a testvér is, mert szeretettel gondolkodnak rá.** Még nem létezik, de tudják azt, hogy majd a jó Isten léte ajándékoz neki a szülők közreműködésével. Így kell nekünk, Jézus tanítványainak is a testvér vágyával kérlelni: „**Atyánk, Mennyei Atyánk, szeretnénk még több testvért!**” Imáinkkal körülvenni őket, **hogy majd a krisztusi nagy Család közösségébe is beleszülethessenek!**

A jövő generációk születése érdekében a szülők tartózkodnak a káros szenvedélyektől, mert a dohányzás vagy a kábítószer genetikailag is befolyásolja a megszületendő gyermekeket. Viszont mindent megtesznek annak érdekében, hogy egészséges életet élve olyan kincseket hagyományozzanak az újonnan születendőkre, amelyből azután ők még inkább ki tudnak bontakozni.

Az egész emberiség történetében látjuk ezt a bontakozást: az őseMBER, az eredeti bűn állapotában Ádám – Éva utódjaival a visszaesett emberiség hogyan bontakozik ki. Tud mindig valami újat és szépet egyrészt a saját életében is felmutatni, másrészt a közösség életében is bontakoztatni. **Az emberiség** egysége tehát bontakozik. Ennek **az egységnek mély vallásos alapokra kell támaszkodnia**, és pedig **Isten Atyaságára és az emberek ebből folyó testvériségére!**

A nem-keresztény vallásokról szóló zsinati nyilatkozat ebből az elvből vezeti le a bármiféle emberek közötti megkülönböztetés kárhóztatását és erélyes elutasítását.

Befejezésül pedig arra inti a nyilatkozat a keresztényeket: „**Viselkedjenek helyesen a pogányok között! Éljenek lehetőleg minden emberrel békességben, hogy valóban gyermekei lehessenek a Mennyei Atyának!** – Ezzel az 5. pont befejeződik.

A zsinatot követő esztendőben, 1966-ban Agostino Bea bíboros írását ismertette a *Vigilia* – *Az Egyház magatartása a nem-keresztény vallások irányában* – címmel. (*Vigilia* 1966. 4. sz. 217-225. oldal).

Az elmúlt 50 esztendő még inkább aktuálissá tette a zsinat ezen nyilatkozatát is. **Évtizedek kellenek az emberi gondolkodás megváltoztatásához**, kibontakoztatásához, hogy egymásban tudjuk értékelni az Istent féltő és az Istent szerető embert!

Befejezésül a 82. számú éneket imádkozzuk:

*Királyi zászló jár elöl, keresztfa titka tündököl,
Melyen az élet halni szállt, és megtörte holta a halált.*

*Világ bűnének zálogát, ó boldog ág, te hordozád.
Az ellenség gonosz fejét Megváltónk rajtad zúzta szét.*